

Kutas József

Kétéltűek tánca

„jaguár, zebruár, márcicus,
háprilis, májuhs, sünius,
sülius, langusztus, fecskember,
koltóber, novámpír, cetember”

Morgenstern: Miként jegyzi meg magának a bitógyermek a hónapok neveit

Hideg szél süvített végig a lápon. Az őszi kocsiszínbe húzódó, kefehajú Frem, aki nem viselte el az emberi társaságot, azt álmodta, hogy valami szörnyű lény húzza végig meztelen arcán a nyelvét. Fölemelte kezét, hogy letörölje az iszonyatot, de közben álma tovább ragadta: nyugodt, kék hullámokat paskoló öbölben terelgette lyukas fenekű ladikját.

Frem fölött bolondos, éjszakai csokrokot bontott a hold, akár egy sápadt vőlegény, és szertesét szórta a lapos házikók náddal szegett gyékénytetején. Felragyogott a zöldön a gyémánt kegyetlen-vérszomjas szeme, míg Frem, a félnótás halászfű kitalarózva borzongott boldogságában. Újra a nyílt tengeren hajózott, messze a mocsárba mélyedő falutól, messze a hétköznaptól; önmagától is messze.

Az erős szél – miként az öregbölcsök megfigyelték – ősszel *mindig* az ingovány felé fújt. S hogy ennek mi volt az oka?

– Aklujj szívja be a levegőt. Ilyenkor megrészegedik a rőzsetűztől, a rothadó gyümölcs illatától és a ti dalaitoktól, ostobák. Aztán csodálkozottok, ha egyik-másik legény elvész a süppedékben – ezt az egyik öregbölcs mondta, csak úgy, a szája sarkából, és beledobott egy marék nyers füvet a

furcsa, háromszögletű lángokat építő tűzbe.

Ez az öregbölcs nem engedte, hogy Fremet feláldozzák Aklujjnak, a láp láthatatlan királyának.

– Bújjatok el a tölgyesbe, ha féltetek – tette még hozzá, noha ő is tudta, hogy ilyenkor, amikor néhány kurta hét választja el a falut a téltől, minden perc kétszeresen számít. Egy most elszalasztott óra a fagy és a hó időszakában a haláltól való távolság mértéke lehet.

Egy fán hagyott gyümölcs; a feledékenységből partra nem vont varsa vagy földben felejtett yucagyökér – néha ilyen csekélységeken múlik az élet.

A halál akkor jön közelebb, ha hívja az ember, mondta még az öregbölcs, és nem szólt többet. Takarékoskodott az erejével ő is.

Az őszi láp most néma volt. A magasabb szárazföldi területek szinte beágyazódtak abba a jellegzetesen földi feketeségbe, mely a felismerhetetlen növényzetnek volt sajátja, s mely valami ősi, megfejthetetlen fenyegetést sugallt. A mocsár sima testét egy-egy csonka-bonka fa eldeformálódott fegyvere ütötte át, és ezen a különös, csillogó vérten most a hold járta tükörtáncát.

Aklujj király, így az öregbölcsök, ugyanúgy fél a téltől, mint mi, embe-

rek – fenéig fagynak be a vizek, az élet lustán lohol a sziszegő ködben, mely beburkolja a huhogó fényeket dadogó tájat –, ezért az ősz számára az utolsó lehetőség, hogy telítöltekez-zék lélekkel.

Frem megfordult. Egy ideig moz-dulatlanul hevert, félig nyitott sze-me az ócska fészert fürkészte, sze-me fehérje halcsontként csillant, majd (minden figyelmeztetés nélkül) hají-tott magán néhányat, felnyögött, és hadonászni kezdett.

A kefehajú, vézna legény úgy mar-kolta a levegőt, mintha egy vágta-tó ló kantárja után kapkodna vagy zuhantában akarna megkapaszkodni valamiben. Torz arca hol belesüllyedt a fal mentén terjengő árnyékba, hol kiemelkedett: eltávolodott a biztos kikötőből, és álma Aklujj egyik el-átkozott posványába vetette, ahol a ladikot gonosz erők lódítják erre meg arra.

A szél hirtelen elült. A fák megder-medtek, és lombjaik árnyéka megfol-tozni látszott a szétszakadt földet.

A döbrent csendben csak a közeli mocsár lármázott: uhubékák haran-goztak ezüstösen, tapsoltak a kérincs tenyér alakú, mérgező szirmai, és a sár kéjesen cuppant, ha a holdsugar belé hatolt.

Egészen vékony, fehér köd hár-tyája homályosította a láp csillogó fel-színét – a mocsárban élő vadnövények és halott fák szinte lebegtek a szelek kalapálta, vasszürke háttér előtt.

Frem felriadt a csendre.

Először úgy viselkedett, mint akár-melyik ember az ő helyében: tájéko-zódási pontokat keresett. Ó, bármi megfelelt volna az ő számára, egy hang, egy szín, egy zsiros szagfosz-lány, mely a szomszéd konyhából cammog elő, vagy egy emlék. Egy emlék! Nos, ebből elegendő mennyi-

ség állt szegény fiú rendelkezésére, kedvére válogathatott.

Lassan alakot öltöttek a sötétbe takart tárgyak. A sarokba hányt villák, nyeletlen fejszék, kicsorbult talicskák, orsók és a többi mind-mind vissza-nyerték a képzelettől elorzott formájú-kat, a henye hétköznapiságot.

Frem viszolyogva hallgatta testé-ben szíve nyers lármáját: ismerős volt a szándék, a lázadás visszatetsző aka-ratossága.

De hiába a hajlandóság, a szívós céltudatosság, ha a megváltoztatha-tatlan körülmények mást parancsol-nak. Ahogyan a szív sem hagyhatta el a bordák börtönét, úgy Frem, a falu szerencsétlen sorsú süvölvénye sem cselekedhetett kedve szerint. Foglyok voltak mind a ketten, és ez ellen egyi-kük sem tehetett semmit.

Frem olyan óvatosan emelte fel fe-jét, ahogyan csak bírta.

A kocsiszín, ahová számúzta ma-gát, és ahol egészen addig kitartott, míg a mocsári keserű viharok be nem csaptak a huzatos helyiségbe, távol esett a gazdáék házától, közel a láp-hoz, ahová – ha csak tehetett – sűrűn kiosont.

Osont? Kúszott-mászott, tekergő-zött a gazban, és elkerülte az éles fo-gú köveket, melyek véresre sebeztek a térdét. Osont? Vonaglott, mint forró vízben a giliszták. Csoda-e, hogy ne-ki nappal volt éjszaka, amikor a falu aludt; mit aludt, ájultan feküdt?

Frem az öregbölcsek elé kétnapos korában került. Két napig tartott, míg anyja-apja megvitatta, mit tegyenek vele. Elemészteni nem merték, szó nélkül elveszejteni mégsem lehetett a kisdedet, úgy tenni pedig, mintha mi sem történt volna, eleve nem volt lehetséges. Frem anyja-apja a telepü-lés tehetősebb feléhez tartozott, a ki-csi születését kisebbfajta népnünpély

előzte meg, mely csak néhány ütemmel tartott tovább az első csecsemősírás hangjainál.

Az öregbölcsök hümmögve forgatták Fremet.

– Ez bizony hal, nem ember – mondta ki végül egyikük a többi gondolatait.

– Nem lehet hal, miko' lélegzik – így a legöregebb öregbölcs (ő volt, aki nem engedte Fremet alámeríteni a kénes vízbe).

– Olyik hal is lélegzik.

– De nem e vidéken.

– Tüdőshal, úgy híják.

– A tappancsos béka itt is van, ott is van.

Forgatták tehát, tologatták a békésen alvó Fremet, aki mit sem tudott a világról.

Az élet és a halál közt lefektetett csekélyke pallón hevert öntudatlanul, nem sejtve, összenőtt alsó lábszárai micsoda vihart kavartak a faluban.

Apja-anyja sápadtan álltak fölötte. Nekik már nem volt beleszólásuk a dologba, meg kellett várniuk, miként döntenek az öregbölcsök.

Frem nagy-nagy szerencséjére éppen ősz volt, Aklujj ideje.

A lép szinte megfogható erővel húzta testéhez közel a falut – akár anya a gyermekét. Peregtek a felhízalt falevelek, és estükben mind-mind fonákjával érte a talajt, hogy telt fénye lámpásként világítson a láthatatlan Aklujj nagyon is látható birodalmában.

Egy-két nap, és véget ér ez a halálos karnevál, s Aklujj, színültig töltekezvén a természetből, nyugodtan bukik alá a borzalmas mélybe, ahol kényére-kedvére uralkodik, elfelejtvén a halászfalut és a lelkeket. Tavaszig.

– Aklujjnak túl nagy falat ez a legényke – mondta az öregbölcs, aki pártfogásába vette Fremet –, megfe-

küdné a gyomrát, és fönn maradna egész álló télen. Ezt akarjátok, ostobák? Bújjatok el, susogjatok csendesen, ha hull a hó. Kíméljétek a gyermekemet.

– Te majd gondoskodszt róla? – kérdezték az öregbölcsök, gúnyos nevetéssel, reszketve attól, amit ez a váratlan helyzet különös megoldása esetleg kiválthat; Aklujjból vagy bárki másból, aki a mocsárban húzza meg magát, s akitől talán még maga Aklujj is fél.

– Én majd gondoskodom róla.

És úgy is lett. Apja-anyja boldogan engedte át Fremet az öregbölcsnek, és élték tovább a maguk életét. Ha volt is némi lelkifurdalásuk a lemondás tényét illetően, úgy ügyesen titkolták, és nem bántak Fremmel se durvábban, se kedvesebben a többi falubelinel, akik – Aklujj korcsának tartva a gyereket – félős utálattal vicsorogtak rá a házak mögül.

Frem nőtt, növekedett. Noha értelméig nem jutott el, miért fordulnak el láttára, és miért nem szól hozzá senki (szíve kongott-bongott az ürességtől), a kiközösítettek magyarázhatatlan megérzései tévedhetetlenül kiokosították magányossága felől. Életben tartása az öregbölcs dolga volt, ám minden másban magára hagyták.

Írni? Olvasni? Számolni? Még beszélni is úgy tanult meg, hogy elrejtőzött itt-ott, a falu egyetlen főterén álló nagy kunyhó mögött, és mohón hallgatta, miféle érthetetlen duruzsolás szálldos a levegőben. Az emberi beszéd sokáig idegen maradt számára, ahogyan maguk az emberek is, noha az ő ételeiket ette, az ő fészerekben hunyta le szemét.

A lép a legelső tudatos pillanattól kezdve vonzotta. Lepkét a lámpás, legyet a mézzel bekent madzag, fiút a lány, Fremet a mocsár; elszakíthatatlan

kötelékei ezek a létezésnek. Furcsa, de a vízben nem érezte jól magát. Csetlett-botlott az alacsony hullámok között, melyeket a felborzolt hátú tó bocsátott ki, és kis híján megfulladt egy-egy ügyetlen fordulat közben.

– Nem hal e’ – szoltak az öregbölcsök, amikor megfigyelték próbálkozásait.

– Nem is ember – mondta Frem pártfogója, mire valamennyi fehér üstök feléje rándult.

– Éppen te mondd? – kérdezték a mozdulatok. – Éppen te, aki miatt...

– Aki miatt nyugodtan telt a tél – bólintott az öregbölcs. – A fehérhasú farkasok is elmaradtak, el a csatakos medve, és nem láttunk egyetlen lázmormotát sem. Hideg szelek se jöttek. Mégiscsak jó, hogy életben hagytuk – kimutatott a tó fölé, mely (a lép lábtörőjeként) a szárazföld és a mocsár közti mélyedésbe felszivárgott talajvíz volt csupán, amit a hegyek egyetlen forrása táplált.

Fremet tarkón ütötte egy jókora hullám, ami azután kegyesen ki is sodorta őt a parti fák légbuborék-gyökeire közé. Ott fennakadt, és szaporán szedte a levegőt. Ha a lábát (vagyis azt a *valamit*, ami a lába helyén nőtt) nem nézték, egészen helyre fiúcskává cseperedett.

Szüleitől kefehajzatot, erős vállat, téglaszerű állat és szomorú mosolyt örökölt (ez utóbbi néha betérítette egész arcát), és, dacára a falu csöndes utálatának, gyönyörűen táncolt, ha úgy hozta a kedve.

Erről a képességéről diskuráltak egy nyári éjszakán az öregbölcsök a főtér nagy, nyitott kunyhójában. A napközben áttüzesedett ég lemezén csillagok pattogtak, sugaraik nyomán imitt-amott földi vacsorafények gyúltak. Kabócák énekeltek a fűben, száz ugyanolyan dallam követte egymást

néhány tizedmásodperces eltéréssel, hogy azután – valahol a távolban – egyetlen kiáltó melódiává álljon össze ez a hangzavar. Néhány denevér vadászott erre a zenére, több-kevesebb sikerrel, de szárnyaik puha, alattomos mozgása, a felkavart levegő forró, nedves gyolcsa, mely válogatás nélkül csapódott neki mindennek, és fejhangú jelzéseik megzavarták a komoly tanácskozást.

– Azt vettétek-e észre, hogy ahol ő ott van, erősebb a fogás?

– Megijednek tőle a halak.

– Nem, nem – mondta Frem támogatója –, ellenkezőleg. A halakat Aklujj küldi elénk, mert a fiút akarja. Ostobák! Aklujj ajándékokkal kedveskedik nektek, mert most már kell neki a fiú. Tud a létezéséről, és azt is tudja, hogy hozzá tartozik. A halak Aklujj szájából úsznak elő, egyenest a hánccok közé. Csak nem gondoljátok, hogy ti lettek ügyesebbek?

Az öregbölcsök összepillantottak. Egyre veszélyesebb lett ez a társuk. Örökös ellentmondásaival, furcsa nézeteivel és (nem utolsósorban) rendkívüli pártfogoltjával terhére kezdett lenni a falunak. Több kárt okozott, mint hasznot; van zsák, ami sohasem tud megtelni, mondták a faluban.

Egy pettyes leopárd abajgatta a bozótosba bújt mamutkakasokat – az öregbölcsök egy pillanatra kiestek szerepükből, és várták, mi lesz a küzdelem vége, mert a mamutkakasok külön-külön is méltó ellenfelei voltak a leopárdnak, így, együtt pedig legyőzhetetlenek.

– Táncol – mondta most Frem öregbölcsö. – Ez a legújabb. Táncol.

– Ez a legújabb – horkantak fel, szinte egyszerre. – Ráadásul a főtéren! Az asszonyok nem mernek ott átvágni, kénytelenek a hosszabb utat választani, ha vízért mennek, az pe-

dig a mocsár mellett visz. Csak Aklujj királyon múlik, mikor ragad el egyet asszonyaink közül – felváltva kiabáltak, egymás szavába vágva. Ilyen régen fordult elő a nagy kunyhó belsejében.

Egy fátylepke (kiterjesztett szárnyú véraláfutás) húzott át a földbe szúrt gyantafáklyák fényívei felett. Az öregbölcsek vigyázzulásba vágták magukat Aklujj követe láttán – csak Frem támogatója somolygott.

– A tánc a fiú egyetlen lehetősége, hogy megmutassa magát. Senki sem törődik vele Aklujjon kívül. Mindenki azt kívánja, bárcsak fulladna meg, amikor úszni megy, de bántani nem merészeli senki. Átok és áldás a faluban. Átok, mert nem úgy élünk, ahogyan szoktunk, és áldás, mert jobban élünk. És most a tánc! Nem tánc ez, ostobák, hanem beszéd! És Aklujj jobban érti, mint mi. Szégyen ez, én mondom. A fiú a mi vérünk, a mi csontunk, a mi velőnk... és mi azt várjuk, mikor tér meg Aklujj mélyeibe. Ostobák! – mordult fel, mielőtt elhagyta volna a kunyhót (és másnap végleg a falut). – Ostobák! Ha Frem nem volna, tíz ujjatokkal túrnátok fel a hínárt szitakötőlárvák után, és féltett asszonyaitok versenyt sikoltoznának a jeges esővel.

A nyár messze szállt főnixszárnyain, és az ősz nem késlekedett egy percet sem elfoglalni az üresen maradt fészket. Smaragd, rubin, okker és agyagbarna vércseppjeivel jelölte meg a fákat, bokrokat – az álmok megteltek színekkel, a láp mind sötétebb lett.

Közeledett az elválás ideje, és Aklujj nyugtalanzkodott.

Az öregbölcsek ülve csipegették a cserjékről a hajnalsárga bogyókat, melynek erős, édes mérge hamar a fejükbe szállt; a falu felett varjak keringtek, melyeknek olyan színű volt a tolla, mint a kidöntött fa kérgének; a pettyes leopárd megölt egy mamutkakast, majd egy másodikat, egy harmadikat; Frem a porban tekergőzve járta táncait, akár a vedlő kígyó – és a táj védelemért rimánkodott.

Frem nyitott szemmel feküdt a kocsiszínben, és tanakodott. Tizenöt éves kora ellenére tájékozatlanabb volt a földi dolgok ügyeiben a ma született kisednél. Maga alá húzta lábát, az egyetlen, és boldogtalanul bámulta, miként színezi át a hold a fészker kifelé dőlő falait.

Nézte az egymásba csúszó, pikelyszerű árnyalatokat, a fehérre ömlő ezüstöt, majd a felhőkbe áztatott csillagok nehéz aranyát – addig nézte, míg elege nem lett a fekvésből. Feltápázkodott, és elindult a mocsár felé. Elindult? Vágtatott, akár a kobra, át az alvó falun, melynek testében beteg szívekként szunnyadtak a nádházak – addig nem pihent, míg a mocsár széléhez nem ért.

Várt egy darabig, míg meg nem érezte Aklujj jelenlétét. Akkor beleereszkedett a hideg vízbe, és táncolni kezdett. Teste körül fodrozódni kezdett a mély, majd egy csobbanás hallatszott, s hamarosan apró buborék-ujjnyomok mutatták, mi lett Fremmel, a kefehajú fiúval, akinek táncáról soha senki nem beszélt többé a faluban.

